

LA SOCIETAT CIVIL DE LA DIÀSPORA RWANDESA EN LES MOBILITZACIONS TRANSNACIONALS.

Firmin Dusabe

Grup d'Estudis de Societats Africanes (GESA)

Universitat de Barcelona(UB)

Resumen

Els rwandesos que viuen a l'estranger, sobretot a Bèlgica, estan agrupats i dividits en diferents associacions culturals, formacions polítiques i ONG's en funció del seu origen ètnic. Aquesta divisió es manifesta amb claredat amb del genocidi tutsi que va tenir lloc l'any 1994. La fractura és visible entre els grups ètnics, tant en l'organització i la institució; la qual cosa fa que la idea d'una reconciliació segueix sent irreal per als ruandesos des de fora. Finalment, la manca d'una cultura política democràtica que genera el diàleg, la reconciliació i la cooperació de pluralisme ideològic i el multiculturalisme a Rwanda amenaça la convivència pacífica.

Paraules clau: Diàspora rwandesa, Bèlgica, mobilització transnacional, societat civil, clivatge ètnic.

Abstract

Rwandans living abroad especially in Belgium, interact and participate in associations according to their ethnic group. This division is seen repeatedly in NGO type associations, cultural associations and also in opposition political parties. This separation along ethnic lines is mainly due to the genocide of 1994. This visible organizational and institutional divide between ethnic groups among the Rwandan diaspora shows that there is a lack of trust among Rwandans and that reconciliation is still not a widespread reality. Therefore, a lack of a democratic political culture, cooperation and reconciliation from a position of ideological plurality and Rwanda's multiculturalism threatens its peaceful coexistence.

Key words: Rwandan diaspora, Belgium, transnational mobilization, civilian society, ethnic cleavage

Introducció

Ibarra (2005: 17) parla de la societat civil com un conjunt d'individus que actuen col·lectivament per intentar, defensar, aconseguir i acréixer els seus ideals, els seus interessos, les seves identitats individuals i col·lectives. En el cas específic de la societat civil de la diàspora rwandesa es mobilitza socialment contra el govern de Rwanda, sobretot per denunciar la falta de respecte pels drets humans¹ com, per exemple, l'empresonament dels polítics de l'oposició a Rwanda, la posada al descobert de la injustícia social pel que fa a la distribució dels recursos del país, etc. Les seves organitzacions juguen un rol preponderant en la prevenció dels conflictes (Mateos, 2005: 129) perquè aquestes injustícies s'acabin i no tornin a generar guerres fraticides, és a dir, busquen la manera de resoldre el conflicte a través del diàleg de les dues parts: oposició i govern rwandès.

La societat civil de la diàspora rwandesa té un paper important en les mobilitzacions i denúncies contra el règim de Kigali. En la societat civil trobem dos grups: un que fa pressió sobre el govern rwandès perquè respecti els drets fonamentals de les persones i un altre que està a favor de Kigali i té el seu suport en les diferents activitats que porta a terme. Aquests dos grups estan confrontats i viuen una tensió permanent que és visible en la comunitat dels rwandesos de Bèlgica. Els problemes que tenen origen en el conflicte ètnic que va succeir a Rwanda són presents en les seves relacions diàries.

La visió general de la societat civil de la diàspora rwandesa

a) Les organitzacions lluitadores pels drets humans

Aquests grups treballen conjuntament amb diferents associacions de rwandesos de la diàspora (de caràcter cultural) i també amb els partits polítics quan hi ha manifestacions disposades o bé un altra mobilització organitzada per la diàspora fora de Rwanda.

D'entre les principals entitats² de la societat civil de la diàspora rwandesa (els antiKagame) les més actives que hem pogut trobar són: La Société Civile Rwandaise en Belgique (SOCIRWA), amb el seu president Joseph Matata, un activista rwandès

1. Podeu veure les comunicacions per denunciar les injustícies a Rwanda fetes per l'entitat de Joseph Matata, disponibles a la seva pàgina web: <http://www.cliir.org/>

2. El criteri que hem seguit per classificar les principals entitats de la societat civil rwandesa està basada en el nombre de membres adscrits en cada entitat i la seva participació en les activitats organitzades. Un altre element important és la capacitat de cada entitat en el moment de convocar i mobilitzar els rwandesos durant les manifestacions.

dels drets humans des de 1980. Després de denunciar els crims del Front Patriòtic de Rwanda (FPR), va tenir amenaces de mort del règim de Kagame. El 1997 es va refugiar a Bèlgica on continua la seva lluita en la societat civil de la diàspora rwandesa. Hotel Rwanda Rusesabagina Foundation (HRRF) de Rusesabagina conegut per la pel·lícula 'Hotel Rwanda' (2004). Dos anys després de l'estrena de la pel·lícula, va tenir problemes amb el govern rwandès perquè no va acceptar la seva invitació d'anar a treballar pel govern de Kagame (Ikonderainfo, 2015). Dialogue Inter-Rwandais Hautement Inclusif (DIRHI), Centre de lutte contre l'impunité et l'injustice au Rwanda (CLIIR) de Joseph Matata, Le Centre pour la Prévention des Crimes contre des Crimes contre l'Humanité (CPCH), de KALISA Pacifique, un supervivent tutsi del genocidi de 1994. Activista dels drets humans que es va refugiar del règim de Kagame a Bèlgica perquè denunciava els crims del FPR. PAX (Peace in the African Great Lakes Region), presidida per Prudentienne Seward, Jambo news, etc.

Hem observat que aquest grup està format en general per hutus. La majoria van marxar de Rwanda el 1994, després del genocidi i la victòria del FPR que va arribar al poder per la força. Alguns d'aquests grups tenien por de ser assassinats per aquests antics refugiats tutsis de 1959³ i els altres van ser obligats a marxar del país perquè denunciaven les massacres comeses pel règim de Kagame (Musabyimana, 2014).

També hi ha els tutsi, que van fugir del règim de Kagame perquè no estaven d'acord amb la seva política de discriminació i de matances i el seu compromís de defensor dels drets humans els van fer confrontar-se amb el poder del FPR i van acabar exiliats fora de Rwanda.

Aquestes associacions són mal vistes pel govern rwandès perquè les jutja de negar el genocidi i col·laboren amb l'oposició, la qual està considerada com a "enemic" del país, segons Kigali. La majoria de gent que en forma part no té relació amb l'ambaixada de Rwanda a Brussel·les i molts, en aquest cas, tenen la nacionalitat belga o bé tenen l'estatus d'exiliats. Així doncs, podem dir que la societat civil està vinculada en acció sindical i política solidària amb les altres formacions polítiques de la diàspora rwandesa. Alguns fundadors d'aquestes entitats són líders dels partits polítics, com és el cas de Rusesabagina (el líder del Parti pour la Démocratie au Rwanda - PDR-Ihumure) i Kabalisa (vicepresident del Pacte de défense du Peuple - PDP-Imanzi).

3. El conflicte sociopolític que va haver-hi a Rwanda va provocar els primers refugiats tutsi després de la Revolució Social o hutu de 1959. Aquests refugiats, al 1990, van començar una guerra contra el règim de Habyarimana que va acabar amb un genocidi el 1994 i molts hutu van abandonar el país perquè van ser amenaçats pels militars de Kagame

b) Les associacions proKigali de la diàspora

Els rwandesos que viuen fora del país són ben vistos pel règim de Kagame mentre no portin crítiques contràries al partit del FPR que governa el país. Per això, l'oposició de la diàspora és considerada com a enemic del país i el govern de Kagame vol eliminar els membres dels partits polítics i de la societat civil (Musabyimana, 2014). Dit en d'altres paraules, la diàspora es ben vista per motius econòmics i mal vista per motius polítics.

Així mateix, el govern de Rwanda (a partir d'aquí GoR) afavoreix que els rwandesos que són fora del país es trobin i participin en les associacions. Per això, les ambaixades ajuden a legalitzar les associacions que es funden fora del país. Un cop creada una associació, un representant de l'ambaixada visita l'entitat per veure el seu funcionament

Hem sabut que els rwandesos establerts a Europa i als Estats Units participen en les associacions més que els que viuen a l'Àfrica. S'apunta que la causa és que les vies de comunicació als països desenvolupats (Internet, telèfon, mitjans de transport i vies de comunicació) ofereixen més possibilitats que les dels països en vies de desenvolupament. A través de les ambaixades, hem pogut conèixer les diferents associacions de rwandesos que treballen d'una manera estreta amb el GoR, de fet, aquestes estan enregistrades a les ambaixades i realitzen les activitats acordades amb les autoritats de Kigali.⁴

A banda de les dades de les ambaixades de Rwanda al món, el Ministère des Affaires Etrangères et de la Coopération du Rwanda (MINAFET) confegeix una relació d'associacions en països d'Europa com el Regne Unit, Suècia, Noruega, Polònia, Suïssa, Itàlia, etc. I també en altres continents com ara els Estats Units, Austràlia... Pel que fa a associacions de rwandesos que viuen en països africans, no s'han trobat grups oficials. Per tant, vistes les associacions que treballen estretament amb el GoR, les podem classificar com associacions tipus ONG (Pax Christi, 2012). Aquestes entitats reben diners a la part de les ambaixades de Rwanda pel seu funcionament i per realitzar activitats culturals com, per exemple, llogar sales per fer concerts i balls, fer visites culturals a diferents ciutats d'Europa, etc.

Un fet habitual pel que fa a la participació dels rwandesos en aquestes associacions n'és la identitat ètnica. Volem fer constar que la pertinença ètnica hi té a veure i, per tant, la presència d'uns o altres rwandesos en una associació té a veure amb el grup ètnic al qual pertanyen. Una raó d'aquesta situació és que el genocidi ha dividit la

4. Aquestes associacions treballen en la línia del règim de Kigali. Per tant, la seva agenda està proposada per les ambaixades i les fan servir com una via d'executar la política de Kagame fora del país.

població i s'ha perdut la confiança entre els rwandesos, sobretot els que viuen fora del país. Les associacions homologades per les ambaixades són la via per la qual el GoR fa política entre els rwandesos a l'estranger i també una via que fa més fàcil el control de la diàspora. Alguns jutgen que el GoR utilitza aquells que participen en les associacions progovernamentals per espionar l'oposició.⁵ De fet, s'ha trobat que el govern de Kigali utilitza aquestes associacions per fer-hi arribar els seus programes com, per exemple, últimament el programa de "*Ndi umunyarwanda*" (sóc rwandès), "*Agaciro*" (dignitat), etc.

També volem constatar que la majoria que forma part d'aquest grup és l'ètnia tutsi, tot i que hi ha també un petit nombre d'hutu. En general, el perfil de les persones que es troben en aquest grup són antics refugiats tutsi de l'any 1959 i els altres són els familiars dels funcionaris de l'ambaixada, els estudiants que vénen a Europa, sobretot a Bèlgica, amb beques, etc. Tota aquesta gent va a Rwanda sense problemes, freqüentment les ambaixades sovint i són molt a prop del règim de Kigali.

A més, el GoR fa servir aquests rwandesos per fer *lobbying*, és a dir, per buscar inversors belgues que puguin invertir a Rwanda, per parlar i per donar una bona imatge del país, un país que està definit pel govern rwandès d'unitat nacional amb la reconciliació de tots els rwandesos

Tota la gent d'aquest grup participa en les manifestacions que s'organitzen a favor quan hi ha una autoritat de Kigali que va a Brussel·les; o bé al moment de trobada entre els rwandesos proKigali amb les autoritats de Rwanda coneguda amb el nom de "*Rwanda Day*", a favor de Kagame. Volem dir que a vegades hi ha confrontacions violentes entre els dos grups (pro i antiKagame), on, fins i tot, intervé la policia local per pacificar aquests incidents dels rwandesos de la diàspora (Ikonderainfo, 2015). A la vida quotidiana, hem pogut observar que ha arribat fins i tot el cas que dos rwandesos que són veïns no poden ni saludar-se un a l'altre a causa de la seva pertinença política i ètnica. Aquest fet genera menyspreu i desconfiança entre els rwandesos a la diàspora. Tot això fa que hi hagi poca relació i que la divisió tingui lloc a la comunitat dels rwandesos de la diàspora belga. Podem dir que al GoR li interessa aquesta fractura perquè com més divisió hi hagi a la diàspora, menys força tindrà. Per tant, la falta d'unitat i de cohesió entre rwandesos fa que l'oposició de la diàspora perdi força i la seva lluita per portar la democràcia al país no tingui l'eficàcia desitjada per canviar el règim dictatorial a Rwanda.

5. Aquesta informació va estar donada per un testimoni anònim (antic polític de Rwanda) el dia 20/02/2012.

La societat civil com a motor de la mobilització

La societat civil de la diàspora rwandesa és una de les forces de mobilització dels rwandesos des de fora del seu país. Té una composició múltiple que podem classificar en quatre parts importants. D'una banda, en primer lloc, trobem la societat civil de la diàspora rwandesa està caracteritzada per les figures importants de les persones que han lluitat pels drets humans i per la llibertat d'expressió a Rwanda. Trobem que la majoria d'aquestes persones van treballar molts anys a Rwanda com a activistes de la societat civil rwandesa. Però, atès que el govern actual de Kigali no tolera les veus que són contràries al seu discurs ni a la crítica, aquestes persones han estat obligades a fugir del país. Podem donar l'exemple de Joseph Matata, antic president de Ligue Rwandaise pour la Promotion et la Défense des Droits de l'Homme (LIPRODOR) i actualment responsable del "Centre de lutte contre l'impunité et l'injustice au Rwanda" (CLIIR), i Pacifique Kabalisa, activista de la societat civil a Rwanda i impulsor del "Centre pour la Prévention des Crimes contre l'Humanité" (CPCH), entre d'altres exemples.

De l'altra part, en segon lloc, trobem antics polítics i diplomàtics de Rwanda que ara treballen conjuntament amb la societat civil i els partits polítics. A vegades, aquestes persones o bé han fundat la seva entitat pròpia o bé treballen col·laborant amb altres. Aquí podem donar l'exemple de JMV Ndagijimana, exambaixador i el president del "Collectif des victimes des crimes de masse dans la région des grands lacs" (Covigla), de Rwanda Tribune Ibukabose, etc. i de Nkuriyngoma, exministre de Comunicació i cofundador de l'Institut Seth Sendashonga.

Com a punt diferent, en tercer lloc, hi ha casos d'entitats o organitzacions originalment de tipus civil que s'acaben transformant en un partit polític o el mateix fundador d'una entitat de caràcter civil és també el fundador i el líder d'un partit polític. Tenim els exemples de l'Hotel Rwanda Rusesabagina Foundation (HRRF) i el partit PDR-Ihumure de Paul Rusesabagina; Fondation Banyarwanda i el partit Ishyaka-Banyarwanda (Partit dels rwandesos) de Boniface Rutayisire.

Finalment, en quart lloc, trobem les organitzacions o associacions que són societat civil, però els seus fundadors i els seus membres són persones joves i noves en aquest terreny. És el cas concret de Jambo Asbl, entre molts altres. Aquest grup d'associacions està format pels joves que van marxar el 1994, quan tenien menys de 10 anys, i altres que ja han nascut a Bèlgica. Però l'interès pel seu país va per davant de tot; fins i tot, organitzen tallers diversos per ensenyar la cultura rwandesa als nens i als joves rwandesos. A vegades fan competicions esportives en diferents disciplines (futbol, bàsquet, etc.).

Però, malgrat això, hem pogut trobar que entre els joves rwandesos hi ha també

divisió basada en l'ètnia. Per exemple, en aquesta trobada esportiva organitzada per Jambonews, la majoria que hi participa són de l'ètnia hutu. Podem dir que els joves tenen la influència dels seus pares, per això no arriben a trencar aquest cercle de desconfiança que hi ha entre els rwandesos.

Pel que fa a la participació de joves en la política, hem pogut constatar que hi ha una participació considerable dels joves rwandesos de la diàspora en la vida política. Per exemple, hi ha joves que són líders polítics de partits⁶ com Ishyakabanyarwanda, amb el seu president Boniface Rutayisire, del Ishema party de Thomas Nahimana, Akishuli president fundador del FPP-Urukatsa, etc. També hi ha una altra part de joves que no tenen una participació activa en la política, però mobilitzen els rwandesos de la diàspora a través de publicacions que surten a les pàgines de fòrums de discussions o a les pàgines web més llegides per la diàspora rwandesa, com és el cas de Jambonews, Le Prophète, Ikaze Iwacu, etc. Els seus articles d'opinió critiquen la política del FPR i són ben considerats per la diàspora per la seva capacitat d'analitzar⁷ la situació política actual de Rwanda. A més, aquests joves en alguns casos han sigut promotors de les mobilitzacions que hi va haver a Brussel·les per contestar la política de Kagame. Volem afegir que tenen una relació estreta amb els líders dels partits polítics de l'oposició i han arribat a organitzar conjuntament les grans manifestacions contra Kagame a la capital de Bèlgica.

La societat civil de la diàspora rwandesa té un paper important en les organitzacions i mobilitzacions que es fan per denunciar i informar l'opinió pública d'allò que fa la dictadura de Kigali. Més del 81% de les manifestacions que s'han fet en les diferents ciutats europees i americanes han estat organitzades per la societat civil conjuntament amb els partits polítics. La seva presència a la vida política de Rwanda, malgrat que actuen des de l'exterior del país, ha fet que hi hagi molts rwandesos de la diàspora que participen en la vida política (Mateos, 2005: 129-130). És a dir, hem trobat que els rwandesos de fora s'estan interessant per la política nacional, gràcies a la societat civil que els informa diàriament de tot allò que passa a Rwanda.⁸

La societat civil deixa al lideratge els partits polítics de les manifestacions i les mo-

6. Aquests partits polítics dels joves rwandesos de la diàspora i la seva coalició política és anomenada "Nouvelle génération".

7. Volem dir que aquests joves estan ben preparats i tenen capacitat per fer una anàlisi interessant. De fet, la majoria han estudiat a les universitats importants de Bèlgica com a l'Université de Bruxelles, l'Université Catholique de Louvain, etc.

8. Des que la societat civil ha començat a denunciar el règim de Kigali per la seva agressivitat contra els drets humans, trobem que el nombre de rwandesos de la diàspora que participen en les manifestacions i mobilitzacions ha augmentat considerablement. Això té la seva explicació en què la diàspora rwandesa cada vegada s'està interessant més per la política nacional.

bilitzacions dels rwandesos de la diàspora. Per tant, en pocs casos, el 19%, la societat civil ha estat líder.

Així doncs, veiem que la societat civil sempre ha participat d'una manera activa en les mobilitzacions, ja sigui amb els PPDR o bé sola. Veiem bé que els partits polítics necessitin la societat civil a les mobilitzacions i viceversa. Però tenim els casos en què la societat civil ha sigut la promotora, sense agafar el suport necessàriament dels partits polítics. Per exemple, la manifestació del dia 28 de setembre de 2013 davant del Westin Harbour Castle a Toronto (Canadà); enfront de la seu de l'ACNUR a Brussel·les (Bèlgica) el 14 de maig de 2012, etc. Tot això és una mostra de la gran força de mobilització que la societat civil de la diàspora rwandesa té, així com el seu paper en l'organització de la diàspora com a grup apolític.

Una altra cosa que caracteritza la societat civil és el seu paper neutral. Com hem vist, a la diàspora rwandesa existeixen molts partits, de manera que la societat civil treballa amb cada un d'ells alhora que continua sent imparcial i neutral davant de les ideologies i plantejaments de totes les formacions polítiques. Hem de destacar que la resistència coneguda sota el nom *sit-in* respon a una iniciativa de la societat civil, més concretament va ser idea de Josep Matata, el president de CLIIR, i des de llavors va cridar els rwandesos de la diàspora a fer aquesta manifestació de resistència contra el govern rwandès per la seva intolerància a l'oposició.⁹ Però, com hem vist, cada partit té el seu lloc en aquesta mobilització i cada dimarts organitzen la jornada amb un ordre del dia.

Un altre element que demostra aquesta imparcialitat de la societat civil és la seva participació en les reunions dels partits. Els líders de les formacions la conviden perquè entenen que la seva intervenció i el seu punt de vista són molt importants a l'hora de definir les seves estratègies. En alguns casos, la societat civil ha rebut el suport de les altres entitats civils que treballen per defensar els drets humans. Per exemple, quan Kagame va venir a Madrid, el dia 16 de juliol de 2010, la societat civil rwandesa conjuntament amb activistes com Joan Carrero, la ONG Inshuti, etc. van organitzar una manifestació contra l'arribada de Kagame a Madrid. Aquest fet va tenir influència política perquè Zapatero va suspendre la rebuda del president de Rwanda.¹⁰

9. Podeu veure, per exemple, un informe d'Amnistia Internacional que denuncia la intimidació del règim de Kigali contra l'oposició. <https://www.amnesty.org/fr/latest/news/2010/02/intimidation-rwandan-opposition-parties-must-end-20100218/>

10. Podeu completar aquesta informació amb la premsa que va parlar sobre aquest tema. El País: Zapatero recibe mañana a Paul Kagame, imputado por genocidio, http://elpais.com/diario/2010/07/15/espana/1279144820_850215.html; El Mundo: Zapatero renuncia a reunirse con el presidente de Ruanda tras las críticas, <http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/15/espana/1279224036.html>

La societat civil rwandesa fa servir les xarxes socials per comunicar-se i passar-se els seus missatges durant la convocatòria de les manifestacions. Els fòrums de debat tenen un lloc primordial per informar la gent. Després els mitjans de comunicació tipus xats com Facebook, Twitter, WhatsApp, etc. també s'utilitzen molt per intercanviar notícies i missatges. Finalment, els contactes personals amb els representats d'aquestes organitzacions civils i el boca a orella són tècniques usades en aquestes mobilitzacions.

Un altre punt que volem remarcar és que resulta difícil quantificar les persones adherides a aquestes organitzacions. Hi ha membres que són actius i compromesos. Aquests participen en les reunions i assemblees organitzades per la societat civil. Als actes de mobilització organitzats per les entitats civils hi participen els seus partidaris, però amb un nombre important de membres de formacions polítiques.

La societat civil i la denúncia de la injustícia nacional

La societat civil segueix diàriament l'evolució de la situació a Rwanda. Com que a Rwanda hi ha un règim dictatorial i hi falta la llibertat d'expressió, la societat civil no funciona i els rwandesos de l'interior fan arribar les queixes de la injustícia comeses contra ells a la societat civil de la diàspora. Així doncs, la seva influència en la política estatal és considerable (Taylor, 1989: 45).

La societat civil és la veu d'aquestes persones per denunciar les injustícies. Un dels mètodes utilitzats per la societat civil és la comunicació a través de les pàgines d'Internet i la col·laboració amb la resta d'entitats que treballen pels drets humans amb l'objectiu de denunciar les accions que van contra la llibertat i la vida humana a Rwanda. Un altre mètode és la mobilització dels rwandesos a les manifestacions contra les injustícies del règim de Kigali; per tant, aquesta manera d'actuar apropa la societat civil de la diàspora als moviments socials. Volem afegir que, en aquestes manifestacions, hi participen rwandesos majoritàriament de l'ètnia hutu,¹¹ aquells que van fugir del país després de la victòria del FPR i que acusen Kagame de ser un dictador.

A part de ser la veu dels rwandesos de l'interior del país, la societat civil de la diàspora denuncia els programes polítics del règim de Kigali que van en contra dels seus drets. A vegades, aquests programes són executats sense consultar la població o bé sense tenir

11. Una raó que explica la gran presència d'hutus en la societat civil antiKagame és que els hutus van fugir del país al 1994 per por de ser assassinats pel FPR i, a més, la seva política considera que tots els hutus han participat en el genocidi. Per això, el govern rwandès va començar un programa polític de "Ndi umunyarwanda" (sóc rwandès) que sol·licita tots els hutus que demanin perdó pel genocidi de 1994 (Jambonews, 2013).

en compte els seus interessos i com poden afectar directament en la seva vida social, econòmica i política. Podem citar els casos dels programes Gacaca, la llei d'ideologia de genocidi, Ndi umunyarwanda (sóc rwandès), Ingando (treball col·lectiu), Agaciro (dignitat), Vision 2020, etc.

La nostra constatació és que totes aquestes entitats que formen part de la societat civil tenen una missió primordial que és denunciar la injustícia del seu país des de l'estranger, el mateix que diu Casquete (1998: 28): que la societat civil vol aconseguir objectius comuns i fer demandes a l'Estat. D'una banda, els mitjans que fan servir són les mobilitzacions i les manifestacions organitzades sobretot a Brussel·les. I de l'altra, publiquen informes per posar al corrent la comunitat internacional i els ciutadans dels països d'acollida.¹²

També volem remarcar que la societat civil rwandesa de l'oposició està dividida segons l'ètnia tot i que treballa conjuntament. Per exemple, el fundador del CLIIR és hutu i la majoria dels seus membres també són hutu. En canvi, el president del CPCH és tutsi i els membres que hi van són tutsi. Però aquest clivatge ètnic no té una gran importància en el moment de fer una activitat com ara les manifestacions i altres mobilitzacions. Hem pogut observar que fins a l'actualitat s'han pogut organitzar diferents actes conjunts, la qual cosa era impensable abans de la trobada del Diàleg Interrwandès (DIR).

La seva influència nacional i internacional a la política de Rwanda

Com que la societat civil té un paper important en la denúncia de les injustícies a Rwanda, trobem també que la seva feina és important en l'àmbit nacional i internacional. Fins i tot, s'han donat casos en què, gràcies a aquesta mobilització social, el govern de Rwanda ha arribat a revisar algunes de les seves polítiques públiques i alguns dels seus programes. És el cas, per exemple, de la campanya de la vacuna del papiloma (VPH) que, a principis de l'any 2011, el govern de Rwanda va endegar per vacunar les nenes de 12 anys. La societat civil de la diàspora va denunciar aquest programa per les conseqüències d'aquesta vacunació i l'Estat va prendre la decisió de cessar-la. Un altre exemple és el programa de monocultiu agrícola que el govern va voler imposar a la població. Hem de recordar que més del 90% dels rwandesos practiquen una agricultura rudimentària. La campanya del govern va provocar una important onada de fam durant els anys següents.

12. Podeu mirar, per exemple, els informes del CLIIR que van publicar en diferents ocasions per denunciar les injustícies a Rwanda en aquest enllaç: <http://www.cliir.org/nos-communicues.html>.

La societat civil la va denunciar i el govern va haver de revisar el sistema, tot i que molts rwandesos ja en van ser víctimes.

A part de la influència de la societat civil de la diàspora a la política social interna del país (Taylor, 1989: 45), trobem també que aquesta influència pot tenir conseqüències en la política internacional de Rwanda. El país està vinculat a organitzacions internacionals com l'ONU (Organisation des Nations Unis), ACNUR (Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats) i l'OMS (Organisation Mondiale de la Santé), entre d'altres, i també té relació diplomàtica amb altres governs i estats; tot plegat, fa que a vegades les seves decisions siguin bilaterals, internacionals o bé interestatals.

Aquí podem posar l'exemple de la polèmica cessació de l'estatut dels refugiats rwandesos a partir del 30 de juny de 2013. La societat civil es va mobilitzar en contra d'aquesta decisió i l'ACNUR es va veure obligada a revisar aquesta decisió. Un altre exemple que hem citat abans és el cas de Madrid, on la societat civil espanyola va demanar a Zapatero que no acollís Kagame.¹³ Totes aquestes mobilitzacions de la societat civil s'han fet fora del país, malgrat que la causa principal és la dictadura en si mateixa i la política que se'n deriva del mal govern a Rwanda. L'explicació d'això és que aquestes organitzacions han nascut fora de Rwanda i actuen també fora del país. A més, com hem vist abans, a Rwanda no són tolerades les veus contràries a les seves polítiques.

Consideracions finals

La diàspora rwandesa rep un tractament especial per part del GoR des de 2003, quan va organitzar-se la primera trobada "*Come and see*".¹⁴ Des de llavors fins ara s'han anat celebrant regularment cada any i la seva funció és sensibilitzar els rwandesos perquè inverteixin a través de projectes al seu país. Alguns aspectes de la trobada són criticables. Per exemple, entre els membres de la diàspora que participen a les trobades no hi ha membres dels partits d'oposició i la majoria de participants són tutsi. Per tant, no es reuneix una mostra a petita escala del que és la diàspora rwandesa al món.

La diàspora rwandesa a Bèlgica, a través de les entitats de la societat civil i de les formacions polítiques, té una influència important en la política nacional de Rwanda. S'ha trobat que, en alguns casos, el govern rwandès ha arribat a revisar alguns programes:

13. Volem recordar que el motiu de la reunió entre Kagame i Zapatero era preparar la Cimera sobre els objectius del Mil·lenni de Desenvolupament (ODM) perquè tots dos lideraven el programa.

14. *Come and See* en Kinyarwanda està traduït per "Gwino urebe", que vol dir vine i mira tot allò que el país ha aconseguit en pocs temps, és a dir, el seu desenvolupament.

Gacaca, la Llei d'ideologia del genocidi, Ndi umunyarwanda (sóc rwandès), Ingando (treball col·lectiu), Agaciro (dignitat), Vision 2020, etc., que anaven contra la llibertat dels rwandesos, o no corresponien a les seves necessitats i als seus interessos. Per altra banda, aquesta influència ha arribat a tenir conseqüències en les decisions de les organitzacions i de la comunitat internacional pel que fa a la política local del país.

La divisòria organitzativa i institucional entre ètnies visible entre la població rwandesa a la diàspora mostra que s'ha perdut la confiança entre els rwandesos i que la reconciliació encara no és un fet estès. Així doncs, hi manca una cultura política democràtica que generi diàleg, cooperació i reconciliació des del pluralisme ideològic i la multiculturalitat de Rwanda. Les associacions de la diàspora són una bona manera de trobar persones que pertanyen al mateix país d'origen, però, en el cas de Rwanda, tenen un aspecte negatiu ja que funcionen segons l'ètnia i continua viu el conflicte entre els dos grups ètnics.

Bibliografia

- BRAECKMAN, C. (1994) *Rwanda. Histoire d'un génocide*. Paris, Fayard.
- BRAECKMAN, C. (1996) *Terreur africaine. Burundi, Rwanda, Zaïre: les racines de la violence*. Bruxelles: Fayard.
- BRAECKMAN, E. (2014) "En Belgique les Rwandais vivent séparés", [Consulté le 05 mai 2014. Disponible en línea: <http://blog.lesoir.be/colette-braeckman/2014/04/04/en-belgique-les-rwandais-vivent-separes/>].
- CASQUETTE, J. (1998) *Politica, Cultura y movimientos sociales*. Bilbao: Bakeaz.
- CHRÉTIEN, J.P. (2000) *L'Afrique des grands lacs - Deux Mille Ans d'histoire*. Paris: Aubier.
- HANDY, P.S. (2009) "Gobernanza y estados frágiles en África: contextualizando el debate", en MATEOS, O. (Ed), *Paz y seguridad en África Subsahariana*. Madrid, Casa África.
- IBARRA, P. (2005) *Manual de sociedad civil y movimientos sociales*. Madrid: Síntesis
- JAVALOY, F. (2000) *Comportamiento colectivo y Movimientos sociales*. Madrid,: Prentice Hall.
- JAMBONEWS, (2011) "Diaspora: Je t'aime moi non plus", [<http://www.jambonews.net/actualites/20111007-diaspora-je-t%E2%80%99aime-moi-non-plus/>], consultada, el dia 25 de juliol de 2013].

- JAMBONEWS, (2011) “Commémoration de toutes les victimes du génocide rwandais”, [<http://www.jambonews.net/actualites/20110407-commemoration-de-toutes-les-victimes-du-genocide-rwandais/>], consultada, el dia 2 de novembre de 2013].
- JAMBONEWS, (2013) “Rwanda-Belgique: Commemoration du génocide agitée”, [<http://www.jambonews.net/actualites/20130415-rwanda-belgique-commemoration-du-genocide-agitee/>], consultada, el dia 12 de maig de 2013].;
- JAMBONEWS, (2013) “Rwanda: Ndi umunyarwanda, un virage dangereux emprunté par le FPR”, [<http://www.jambonews.net/actualites/20131211-rwanda-ndi-umunyarwanda-un-virage-dangereux-emprunte-par-le-fpr/>], consultada, el dia 7 de juny de 2014].
- JAMBONEWS, (2014) Belgique- Rwanda. Manifestation contre Kagame devant le Parlement européen, [<http://www.jambonews.net/actualites/20140402-belgique-rwanda-manifestation-contre-kagame-devant-le-parlement-europeen/>], consultada el dia 2 de juny de 2014].
- JEUNE AFRIQUE, (2015) La méfiance règne dans la diaspora rwandaise, [<http://www.jeuneafrique.com/mag/262364/societe/a-bruxelles-la-mefiance-regne-dans-la-diaspora-rwandaise/>], consultada, el dia 7 d'octubre de 2015].
- JOHNSTON, H. (2014) *What is a Social Movement?* Cambridge: Polity.
- MATEOS, O. (ed), (2005) *Àfrica, el continent maltractat: guerra, espoliació i intervenció internacional a l'Àfrica negra*. Barcelona: Cristianisme i Justícia.
- MUSABYIMANA, G. & NERETSE, E. (2014) *Rwanda vingt ans de pouvoir du FPR. Quel bilan?* Bruxelles: Scribe.
- PAX CHRISTI (2012) “La diaspora rwandaise, état de lieux” [<http://paxchristiwb.be/publications/analyses/la-diaspora-rwandaise-etat-des-lieux,0000206.html>], consultada, el dia 19 de febrero de 2015].
- IKONDERAINFO (2015) Umunyamakuru wa radio itahuka yahohotewe muri Rwanda Day i Amsterdam, [https://www.youtube.com/watch?v=zp6KvAh0_IQ], consultada, el dia 13 de juny de 2015].
- TAYLOR, V. (1989), *Social Movement Continuity: The women's Movement in Abeyance*. American Sociological Review.